

Propositio .XII.

Pollutio diurna vel nocturna dū sentit effluere/nō d3 violentē phiberi si pbabiliter estimet qd hmoi violentia frustra eēt. nihil omin⁹ p exercitatioē virtutis/ r p euasioē piculividef expediēs vt hō conef phibere q̄ tū sentit vel expit pmode fieri posse. Quo nā et si hec retentio nocere debeat corpi pderit aie. Natura deniq; postmoduz vno modo vel alio/ talē hūorē a se eijcit. Patet in mulierib⁹ puerperis. quib⁹ sicant mā/ me dū non elicit lac. alioqui semper fluere patū est. Sic pollutiones iste/ imo r pruritus/ tutius nō vtendo vel nō exercendo/ sed abstinendo vincunt. Sciūt expit etiā in pruritu sēuali. **H**ec autē pollutiō etiā in vigilia/ si in principio vsq; ad finē habeat iugiter rōez et voluntatē renitentē q̄ tum pōt/ iuxta casū negocij/ volūtas reputabit nedū nō peccasse mortaliter/ s3 multipliciter meruisse. Juxta illud beate Lucie Si me inuitaz corrueris/ mihi castitas duplicabit ad coronā. **P**otest autē cas⁹ diurne pollutionis euenire circa eos qui habent de necessitate audire cōfessiones. vel aliqua talia cogitare vel agere/ ad que sequit aliqñ renitentib⁹ eis toro posse. r si bi pcauentib⁹ ab initio vsq; ad finē/ talis passio feditatis. Qd si quis dicit/ omittat talis qui tam fragilis est r lubricus/ audire cōfessiones. r pdicare. r silia. Rūdet q̄ in multis casib⁹ non optet hoc fieri. ppter necessitatē cōsiliij r euitationē scādali. r obligationē officij. Sed q̄les sunt isti casus nō pōt generaliter arte determinari. Refera mus hoc ad illud qd sapiēs iudicabit circūstantiaz pditione pensata. **C**onsulorū vt auditur⁹ cōfessiones in hmoi piculo accedat prepat⁹ cū timore r tremore. Auertat insup quātū potest faciē seu oculū carnis r nō minus oculū mentis/ ab aspectu sensuali illi⁹ qui loquit vel cōfitef. sed ascēdat in arcē rōnis. Illicq; recogitet aīam illius velut egrotā r lauciā. qz caro non prodest quicq;. Deniq; celebratur⁹ si pōt officij hoc differre post missam suā/ tutius agit. qm recēs hmoi fluxus plus impedit celebrationē q̄ vetus. Constituat se pterea cōfessor in illo statu corpis in quo minus stimulatib⁹ vt stet. vel flectat genua. vel alibi se pternat. **S**it insup sermo suus

dū ad talia ventū fuerit/ breuis r rigidus. pferim vbi pfitens par⁹ est nō renitēte ve recūdia/ spōre totū vir⁹ euomere. Sed vbi per affabilitatē quandā opret a cōfitefē nimis verēcūdo/ nuditatē sue feditatis extorquere/ pfecto maius inest piculū. Sed si charitas ad hec feda scrutāda descēdat nō curiositas aut lubricitas/ iuuabit charitatis auctor deus. faciēs cū rēratione puentum. **P**otent⁹ ad intellectū pleniorē premissoz primo summa cōfessorū titulo. iij. li. iij. de bigamis vbi querit quō pdit virginitas. Itē tractatū⁹ quē ascribit aliqui sancto Thome. sed magis apparet ex stilo r materia qd sit Bonauēture q̄ icipit. Qm fundamētū r ianua. r est vtilis multū.

Finit.

Dialogus sophie

r nature sup celibatu sine castitate ecclesiasticoz p eundē cancellariū cōpositus lugduni Anno dñi. D. ccccxxij.

Dialogus apologeticus. p celibatu ecclesiasticoz. cui⁹ collocutores sūt Sophia r natura. cōtinet actus quatuor principales. **P**rim⁹ inuestigat finē humane pditionis. qui non est principalis vt generet. sed vt felix viuat. **S**cōs rōcinādo cōcludit ipi nature/ qd castitas moralis. nedū mīmonialis s3 etiā am virginalis atq; vidualis/ in multis est laudabilis. **T**ert⁹ h idē deducit de heroica castitate. q̄le nature discipuli/ vel conuerſi vel beatificauerūt vel cōsulerunt. **Q**uart⁹ spēaliter insūtit circa diuinale castitatē. q̄lis imponit ecclesiasticis viris vltro. cū ppetua mīmonij negatōe. cū de dicatōe ad deū. cū celebri reb⁹ sacris applicatōe. vbi tandē nature pax est cū sophia. **A**lloquit in primis sophia (qz sapiētia fronesis aut theologia d3) naturā. quā ex inspectōe cuiusdā dialogi/ p egregiū militē/ dñm Huilbermū Saygnet nouiter editū indignatā sēserat/ ptra votū castitatis sacerdotū occidēraliū/ ex pstitutōe cōcilij niceni. Est igit principū verborū suoz/ veritas euangelij. Sophia.

Primus actus

Quānt eunuchi q̄ seipsos castrauerunt/ propter regnū celozum. qui potest capere capiat **D**ath. xix.

AA

De celibatu siue

Ne murmuraueris igitur aduersus castita-
tem foror natura. quoniam summus magister et
dominus noster protulit hoc verbum in grade pro-
nium voluntarie castitatis. **Natura.** Quis
potest o sophia capere verbum istud? Quis
cum verbis summi patris nostri concordare/ qui pri-
ma mei constitutione dedit legem tale. nedum
hominibus sed animantibus omnibus/ ut cresce-
rent et multiplicarent. nec dubium quoniam per ge-
nerationem? Crescite inquit et multiplicamini
et replete terram. Hinc dicitur est a discipu-
lis meis phis. quod sum ego natura vis insi-
ta rebus. et similibus similia preceas. Eunuchorum
vero quis generat. quis multiplicat.
quis denique terram replet? Nonne dum sponte
id fecerint/ meis imo diuinis legibus se qua-
si puaricatores opponunt? Nonne fiunt in-
utile lignum non afferens fructus. et propterea
iure maledictum? **Sophia.** Nolito puta-
re foror natura/ sumus enim vnius patris fi-
lie. qui deus est vnus. Non putaueris in qua
deum/ nostrum patrem. dissensionis esse spiritum
in quo sit est et non. qui dicitis suis dissonus
sit in lege et in euangelio. **Natura.** Ne-
quaquam ita prosumus errauerim. sed inderapi-
or in admiratione. quo modo fiet istud quod
tu dicitis/ ut cum mea lege stet in euangelica
veritate laudabilis et vltronea castratio eu-
nuchorum/ qui terram replere non possunt?
Sophia. Uide ne sis tu et tui/ illorum de
numero de quibus magister meus iesus chri-
stus vtiq; deus tuus permisit/ quod non omnes
capiunt verbum istud. Deinde facta distin-
ctione de triplici modo eunuchorum/ subiit
rit de vltimis. Qui potest capere capiat.
Forsitam et tu capere non potes. **Natura.**
Cur illud non potero te doctrice/ quam fa-
teor meam esse magistram. **Sophia.** Si
magistram me recognoscis. te disciplinam ex-
hibe. te credulam prebe. Nam oportet omnes
qui discere vult/ credere/ in tuis etiam disci-
plinis. quanto plus in meis. que superat in
multis/ tui facultate ingenij. quamuis in nul-
lo vero tibi sum prosumus contraria vel aduer-
sa. Sed est veritas que supgredit verita-
tem. Prima cernit in lumine fidei seu re-
uelationis/ descendens a patre luminum
Alteri conspiciende/ sufficit tuum lumen na-
turale. Non aliter in doctrinis iudica quam in
operibus. qualia sepe esse cognoscis effecta
supravires tuas. ut quod sol stetit. quod virgo pe-
perit. Quibus ideo miraculorum nomen in-
didimus. quia non potes ipsorum contingere

rerationem. **Natura.** Si penitus ita sit
ut nullo pacto capere valeam quod inquiris
quid oro nisi silere relicti est et ponere di-
gitum ori meo? **Sophia.** Bene spera-
ueris. quere cum humili pietate/ non animo/
sitate proterua. Conabor tibi ostendere con-
cordiam euangelij cum lege celibatus cum
matrimonij castitate. cum fecunditate gra-
tie celibatus. **Natura.** Bratum id effece-
ris mihi. Ecce tibi me discipulam exhibeo
docilem. dicitis que vis. **Sophia.** Que-
rendum in primis est/ ne nos proprie vo-
cis ignorantia seducat/ quis sit intellectus
huius tue. imo diuine legis. Crescite mul-
tiplicamini et replete terram. **Natura.** Mi-
rum talis. vi per copulam maris et femi-
ne/ species in se remaneat per propagationem
individuatorum continuam. **Sophia.** Opor-
tet ne quippiam aliud attendere. presertim cir-
ca genus humanum quod ratione regi de-
bet. **Natura.** Quis vis attendat aliud?
Sophia. Est ne precor finis altior ho-
minis quam ut vivat hic in terris more bru-
torum et se per generationem multiplicet.
Natura. Si sit aliud tu promone vel edo-
ce. **Sophia.** Recte petis. quoniam igno-
rato sine cuiuslibet rei/ nihil solidum de ea-
dem fieri potest. Dixerunt itaque discipuli
tui. quod si exigentiam finis/ cetera debet mo-
derari. Est enim causa causarum/ mouens
alias omnes. sicut efficientem formalem et ma-
terialem. Cum ergo scire/ sit rem per cau-
sam cognoscere. superest in hac conquisitione
ne nostra/ ut prima potissimaque causarum
non lateat. **Natura.** Superest agnosco
Sophia. Sumamus in primis a fi-
ne conpendium. prout suadet discipulus tuus
plato. et dicamus quod finis hominis/ est co-
gnitio intuitiva et fructio/ summi boni/ in
vita perpetua. Quid refugis? Quid attoni-
tam te stupor inuadit? Sentio te non ca-
pere mortales fieri immortales. nec terre-
nos in celestes commutari. Verumtamen de-
us/ noster communis pater ita sanxit. ita mi-
hi meisque sua diuinitus illustratione rete-
xit. Respiraueris autem. Ego familiarius in-
terea tecum agam. sciscitans a te que esse fi-
nem proprium hominis ut homo est/ disci-
puli tui (quos dicunt phis) posuerunt. que
finem appellauerunt felicitatem. Et ne gra-
tis per diuerticula tor opinionum vagabun-
da perres/ volo mihi narraueris sententiam
illam que tibi probabilior estimatur

2

et veri-
bas ta-
que pi-
no fut-
me du-
inertu-
ter me-
mitis r-
moz/ p-
licitate b-
qm illa d-
circa op-
ia. quid e-
rit de fu-
Sophia
prore qu-
qm p oia
nis. Sed
lur. defici-
semp enit-
te natura
dens filij
ab illa fel-
teles/ ad p-
modum fut-
dam/ p m-
firmantur.
dem iste ci-
de concord-
castratoz/ ci-
filioz. qualce-
nere volunt.
castrati. pro-
cos nomina
Sophia
mus. dum t-
dionis. qz
litatem legis
cientis/ circa
tolerabiliter.
mentis et bene-
ra. Perge vit-
et concessis m-
sicut tibi tuis
resuscitatio. sed
Roma Dir-
re. Sophia
sit tammodo
proterua. Ra-
Becum
principalia

et verior. **Natura.** Faciā vt petis. grām
hīs tali p̄desēioni beniuole. Nā ad illa
que p̄misisti p̄rupta mō scandere vires
nō sufficiūt. **Soph.** Cōualefces tandē
meduce meoq; lūie. sic q; potēs fies. Dic
interim de petito. **Natura.** Vagnus ī
ter meos cultor Aristoteles nec a meaz se
mitis rōnū deuiās hac r̄illac. more pluri
moz/ p̄clusit r̄stituit in ethicis suis. fe
licitatē hoīs in p̄templatione prime cause
qm̄ illa est opatio optime potentie hoīs/
circa optimū obiectū suū. De hic quid sto
ici. quid epicurei. quidq; platonici sense
rint de fine hoīs/sum p̄rompta referre.
Soph. Gra. Sufficit ad p̄ns hoc vnicū
pro re quā agimus verbuz Aristotelis tui
qm̄ p̄ oia cōsonū est mihi meisq; discipli
nis. Sed altiora nostra migrare non va
luit. deficiebat sibi creaturaz scala. p̄ quā
semp̄ enisus est ad veritatem. nō habēs ex
te natura/ viā alterā. Propterea me dedit
deus filijs hoīm quatenus deducere eos
ab illa felicitatis arce in qua stetit Aristo
teles/ ad principiū felicitatis eterne supra
modū sublimioris. quā x̄ps noster creden
dam/ p̄ me meosq; infallibili reuelatione.
firmavit. **Natura.** Sit ita. Quid valz tā
dem iste circūitus ad rem primo p̄positā/
de concordia castitatis eunuchoz/ sp̄ore
castratoz/ cū mea lege de multiplicacione
filioz. quales vtiq; gignere nequeūt q̄ ma
nere volunt aut forte cogunt eunuchi vel
castrati. prout apud tuos quos ecclesiasti
cos nomiant/ copiam videmus in gentez.
Soph. Lerte p̄ om̄ez modū rite p̄cessi
mus. dum finē inuestigauimus hūane cō
ditōnis. qz finis est qui rebz omnibz neces
sitate legis imponit. Ad quem nō aspi
cientes/ circa humanū genus delirant in
tolerabiliter. simile de hominibz vt de iu
mentis r̄ brutis ferentes iudiciū. **Natu**
ra. Perge vltra. **Soph.** Pergo docēs
ex concessis tuis. q̄ laudabilis nedum mi
hi sed tibi tuisq; castitas esse debet. Non
dicam in omnibz et singulis. alioquin p̄
ret successio. sed in nonnullis nec paucis.
Natura. Diroz si potueris hec ostende
re. **Sophia.** Ostendam ne dubites. de
sit tātūmodo auida temerarie p̄tradictōis
proteruia. **Natura.** Deerit spondeo.

Secundus actus
principalis.

Nobis de castitate **Soph.**
locuturis. oportet ne fallat eq̄/
uocatio cognoscere tā descripti
ue q̄ diuīsiue conditionem ca
stītatis. Est autē castitas/ virtus modera
tiua passionū partis concupiscibilis. cir
ca venereas voluptates. sicut sobrietas cir
ca delectationes gustus in cibis et potibz
moderatur. Hoc aristoteles tuus. hoc to
ta discipulozū tuozum scola proclamāt.

Natura. Hec reclamo. In quo vadis.
Sophia. Castitatē sic descriptā triplica
mus seu tripliciter diuidimus. in castita
tem morālē heroicā et diuinalem. Et qui
dem de morali quia notior est/ prior erit
sermo. deinde de heroicā. postremo de di
uinali tractabimus. **Natura.** Placet vt
vis. **Sophia.** Castitas moralis quem
admodū ceterē morales virtutes/ consistit
in medio. Est enim virtus/ habitus electi
uus in medio cōsistens quo ad nos. vt sa
piens iudicabit. Coniecturat vero medi
um castitatis. vt nec excedat castus nec de
ficiat circa venereos actus fm̄ sex circūstā
tias in generali. que sunt. persona. locus.
causa. tempus. modus. materia. vt fiat. s̄ p̄
quē oportet. cur oportet. vbi oportet. quā
do oportet. quomodo oportet et circa qd̄
oportet. alioquin laude carebit. Quis. qd̄
vbi. quādo. cur. quomodo. cernere debes.

Natura. Et quo pacto plus in homine
q̄ in ceteris animantibz? Cur nō homini
bus/ mee legis instinctus primū insitus/
sufficit. vt multiplicet et crescat et repleat
terram? **Sophia.** Cur non ita queris
rationes. Quare deus omnia subiecit sub
pedibz hominis. oues r̄ boues vniuersas
insup et pecora campi. volucres celi et pi
sces maris. et nō cuius animantiū cetero
rum. si parem estimas legem vtrozumq;?
Sed plane datum est et insitum homini
bus liberum arbitriū/ quo reliqua carent
omnia. Est autē liberum arbitrium/ facul
tas rationis r̄ voluntatis. quasi liberum
de ratione iudicium. Hinc dominiū acce
pit super irrationabilia quelibet. quasi ser
uilia sub libero. Hinc semetipsum per il
lud liberum arbitriū regere debet sub quo
est appetitus suus sensualis vt domine
tur illius. Hinc illa consurgit aurea me
diocritas/ debita suis actibus. Hinc deni
ando per plus et minus debito/ iure cul
patur. Tu vero natura per te solā sub deo

De celibatu siue

patre summo / regis et dirigis omnia / que ratione homini non habent sibi coniunctam. Et tamen plus aguntur quam agant. nec in suis motionibus crimine habent. sicut nec propter patriam qua regant coniunctam obtinent rationem. Propterea neque castitas neque sobrietas neque generaliter virtus aliqua moralis. repugnant in brutis. nisi forte per metaphoricam locutionem. ut turtur casta. castus elephas. canis prudens. leo fortis. mansueta colubina nominantur. Et ex opposito per similitudinem vicio. superbus equus. astuta vulpes. vorax lupus. sus luxuriosa. **Natura** Anima duerto que dicis. nec a meis sunt aliena principibus. Jam in super velut a longinquo quid moliris odore. **Sophia** Itaque molior ostendere quam castitas perpetua non tibi semper est aduersa. **Natura** Imo certe iuxta deductionem tuam et descriptionem / nulla mihi castitas sicut nec virtus aliqua moralis existimanda est contraria. **Sophia** Recte sentis et concludis. Unde sum murmurans ergo si sint eunuchi qui se castrauerunt propter regnum dei? **Natura** Num quid non iure conuincor de talibus qui se totos pro semper ab officio generationis abdicant? Nonne peccant in extremorum altero qui tanquam agrestes vel insensibiles / omni dant operationi venere repudium? nonne subiectum proprium speciemque destrunt. **Sophia** Quid si palam ex concessis tuis monstrauerit tale aliquid fieri posse multis casibus cum tuis legibus et virtutibus? Quid si videas equos ad libidinem pronissimos / ex equarum usu debilitari. quibus abstinentia totalis / dat sicut et multis alijs / robur et incrementum usque in senectatem et senium? Adeo vis estimatiua circa venerea fantasiam quam abstinentia magis ledit. Sed querenda sunt rursus aliqua / quatenus efficiatur processus lucidior. Concedis absque scrupulo quod opus generationis non est passim ab hominibus exercendum nisi quando oportet et ubi oportet. et de reliquis ita circumstantiis? **Natura** Concedo. **Sophia** Des igitur oportet regulas ad istarum cognitionem circumstantiarum / quales tui discipuli (aristoteles potissime) tradiderunt. Et si nullus eorum ad supremam puram et liquidam conspexerit veritatem. quia tuo lumine non meo (quod supernaturalis est) suum exercebant mentis intuitum. Propterea diuersas in sectas et scismata partiti sunt. quarum multas / tuas co-

arguit aristoteles. Ut quod mulierum debebat esse communitas in usu / more brutorum quod runda animalium. Neque enim sunt omnia talis intemperate conditionis. sed sociali quodam individualique vinculo mas et femella coniunguntur. sicut in animalibus plurimis cernere est. Dicebant alij debere passim homines cum feminis in publico misceri velut canes. Inde cinici id est canini dicitur referuntur. Laudauerunt alij coniugium. sed hoc pacto ne plures essent vni? aut quod concubinatus non inde tolleretur quasi culpabilis. Quis honoris legitimi minus habes? Addiderunt nonnulli fornicationem soluti cum soluta non esse peccatum. imo crudeliter agi questi sunt contra genus humanum / si non liceret vni libere proprio corpore / sine cuiuspiam iniuria / querendo voluptatem. Silco de barbaris nationibus recto rationis iudicio carentibus. vel propter indispositionem corporis ut cernimus in naturaliter fatuis. vel ob pueritionem consuetudinis. Non loquar de bestialibus. non de melacolicorum mille speciebus / in subuersione recti iudicii. Denique nolo totam hic et nunc materiam (que latissima est) de castitate prosequi. Satis mihi fuerit centrum illud attingere. circa quod nostra presens collocutio versatur et voluit. Quod ut fiat copiosius. conueniamus precor in aliqua positione vel certissima vel probabiliore. Alioquin vagari per omnia fatagetur / nusquam finis. **Natura** Conueniamus assentio. memor sponsionis mee prioris / discipulam me docilem / non proteruam esse velle. **Sophia** Modeste facis. Coartetur idcirco sermo noster ad illos et pro illis inter quos est hic et nunc nostra conuersatio. ad christianos loquor. quod nullo pacto damnant coniugia legitima / sed honorant et colunt. tradentes pro relatione partium generatiue / circumstantias sex debitas quod concubitus ille tibi nature consonus / concessus insuper imo iustus est a summo patre nostro deo qui sit inter illas personas quas ipse coniunxit exemplo primorum parentum. dans mulierem in adiutorium viri / ut relinqueret patrem et matrem. et adhereret uxori sue. Itaque iam sunt duo in carne vna ad opus commune filiorum. ut crescant et multiplicentur et repleant terram. **Natura** Et si sint plurime nationes / nescientes vel non admittentes relationem huiusmodi sic artata. nihilominus

terminis his concludi non recuso. qz mul-
tiplicatione generis humani non adnul-
lat. videntur potius honestare ipsam per sacra
coniugij federa castitate. ¶ **S**ophia No-
nestant certe / pagationes filioz reddunt
eis utiliorē / qz vagus incertusqz concubi-
tus. Quia in restatim colligo / non tibi di-
splicibiles esse castitate / coniugij limitibus
astrictam. eo qz secunda est huiusmodi ca-
stitas / generans qm oportet et vbi. cum ce-
teris circumstantiis. ¶ **N**atura Nullo pacto
displicet. S; qualis me molestat castitas
intelligis. videlicet / q se totam eunuchizat
et castrat. que valefacit omni concubitu / q
sine / prolifera nullus. Talis est castitas
illa / qua nominant virginitate. Nec / ppe-
tuam carnis integritatem / omnis experte
actus coniugalis / semp retinere gloriatur
Alteram dicunt vidualem / differentes; in
hoc a virginitate / qz iaz experta venereos
actus vel in coniugio licite. vel illaudabi-
liter extra coniugium / nihilominus habet
hoc cum virginitate comune / nunqz gene-
rationi filioz intedere velle. ¶ **S**ophia
Distinxi subtiliter triplex genus castita-
tis moralis. coniugalis scz virginalis atqz
vidualis. extenso nomine qualiter expres-
sisti viduales accipiens. Nobiscum vero con-
uenis de castitate coniugali. nondum de vir-
ginali et viduali mecum sentis. Et hoc su-
perest vt probemus. hic axis est. hic cardo
presentis discordie. ¶ **N**atura Sic esse con-
cedo. ¶ **S**ophia Teneamus que pmissa
sunt omnia / protinus in concordiam veni-
em? ¶ **N**atura Tenebunt. ¶ **S**oph. Si
dedero tibi casus plurimos et apud mul-
tos homines / quibus non potuerunt ipi
coniugalibus vti comertis vel de facto vel
de iure toto tpe vite sue. consequens est vt ca-
stitas in eis perpetue continentie a generatio-
ne filioz pmaneat. ¶ **N**atura Consequens e-
st. ¶ **S**ophia Atvero facilis e antecedentis
deductio tribus modis in generali. Unus e
facti. alius iuris. et tercius electo conditiois
melioris. Et quide huc terciu modu / sepa-
tim post tractabimus. nunc de duobus pri-
mis pauca de tot exempla tangem. Quis
impedimenta facti negauerit / que se coram
assidue ponit. vt corporalis castratio. vt in-
ualitudo et naturalis frigiditas. et in carce-
ratio perpetua. vt defectus apte mulieris.
Sic viceversa de femineis obstaculis.
¶ **N**atura Nunqz istos negauerim casus /

quos nobis oculus indicat. S; quid no-
bis de necessitate / cum loquimur de virtu-
te. ¶ **S**ophia Multu per omne moduz.
quando fortis et solers animus facit de ipsa
necessitate virtute. quando detrimentu ver-
tit in meritum. Rursus vbi defuerit aliqua-
do necessitas huiusmodi naturalis que fa-
cti dicitur / concurrere potest altera que iu-
ris est. quando de iure no de facto negatur
omnis ab homine mare vel femella / con-
iugalis associatio. ac perinde proliificatio
Exemplu in seruis empticijs quos nube-
re domini vetant. Exemplum de paupibus
et egenis / non habentibus vnde tolerarent
onera coniugij vel prolem conuenienter edu-
carent. Exemplu de leprosis / pie nolenti-
bus progeniem similiter eis inficiendam
gignere. Exemplu de fedis et turpibus / tam
vilu qz victu no satis tolerabiliter in ma-
trimonio coniucturis. Exemplu de viduis
et viris et femineis / habentibus pueros iaz
vix educabiles ab eis. quibus beniuolentia
providenti / noluit supinducere copula no-
uerealem. Quidni casibus omnibus istis et
similibus / eligatur castitas perpetua seu vir-
ginalis seu vidualis? Quancqz mala que
premunt / hanc inducant. nihilominus id
voluntaria dici potest atqz moraliter lau-
dabilis. quia voluntas inducitur voluntas
est. que admodu tuus ostendit aristoteles
de proijciente merces in mare ne pereat.
Postremo si passim casus inueniuntur in
omni sexu etate gradu / quibus potius imo de-
bet vacatio fieri ab actu generationis ad
tempus / nunc magnum nunc maius qua-
doqz maximum / cur non poterit hoc con-
cedi cadere posse per totum tempus vite?
Habet igitur demonstratam tibi quam
preassumpsimus propositionez / qz lauda-
bilis sepe est ex circumstantiis castitas seu
virginalis seu vidualis generationi nunqz
vacans. ¶ **N**atura Negare non valeo. ni-
si memet in preconcessis negauiero. Veru
tamen mea non tollitur exinde querela su-
per illis quos a talibus impedimentis li-
beros (qualia nominasti) voluntas (nescio
que) spontanea (nisi potius obstinata vel
agrestis vel innaturalis dicenda est) remo-
uet ab actu procreationis liberorum. Hoc
est cur de tuis ecclesiasticis stomachabar /
ob niceni cuiusdam constitutiones conci-
lij de perpetuo talium celibatu. ¶ **S**oph.
Senseram. volui tamen vti circulo cutomibus
AA 3

De celibatu siue

ante dictis ad introductionem sequen-
tium. Subiungetur in super ratiocinatō
de castitate heroica post moralem prius q̄
de diuinali quā adeo grauem censes. ver-
bum fiat Beniuolam te dederis et atten-
tam et docilem. ¶ Natura Laudabis vi-
dens.

Tertius actus prin- cipalis. ¶ Sophia.

Ecorderis oportet eorum que
prior actio conclusit de fine cō-
ditionis humane. ¶ Natura.
¶ Mirum ille est contemplatio
prime cause sc̄dm deductionem Aristote-
lis mei: quā de felicitate politica et eco-
nomica quedam alia sed non aduersa tra-
diderit/reponens eam in tranquillo con-
uictu ciuium per se sufficienti. et in dispo-
sitione bona domus. ¶ Sophia Loqua-
mur interim d̄ felicitate monastica seu spe-
culatiua hominis vt homo est. ad quam
practica/seu politica vel iconomica tan-
dem habet ordinari. ¶ Natura Age pro-
ut vis. etsi cur ita facias/ non satis agno-
sco. ¶ Sophia Agnosces. nam interro-
go te si felicitas hominis (qua nihil ei me-
lius. nihil optabilius nihil honestius vti-
lius delectabilius est) adquiritur sepe me-
lius per castitatem heroicam/ q̄ per copu-
lam coniugalem/ castitas talis erit prefe-
renda seu amplectenda. Jam enim dictus
est/ q̄ sc̄dm exigentiā finis/ media sunt ac-
cipienda. que nullam prorsus habent bo-
nitatem/ si non ex fine. que admodum ve-
ritas conclusionis/ in speculabilibus/ de-
pendet ex primis principijs. Est enim fi-
nis/principium primum in practicis.
¶ Natura Vellem exponeres quid per no-
men heroice castitatis intelligis. ne pro-
cessus forte fallat. ignoro. ¶ Sophia Re-
cte cupis et iam paulo antereliqueram in-
sinuādum/ quo pacto castitas nedum de
facto vel de iure poterat iugiter amplecti.
per non paucos. sed q̄ hoc fieret seu fieri
persuaderet/ conditionis electio melioris
Et hic stamus/ pensandā dicentes heroi-
cam castitatem. ex duobus maxime. primi-
tus ex fine felicitatis. dehinc ex electione
continētie virginalis seu vidualis ad sem-
per et pro semper. propter adeptionem fa-
ciliozem huius finis. possem dictis et ex-
emplis cultorum tuorum/ deducere. ¶

hil credo plus obesse veritati vel adquire-
de vel specularde (potissimum de causis
altissimis) q̄ voluptatem veneream/ q̄ cō-
tractum illum corporū sine quo vxor cum
liberis haberi non potest. vbi sobbetur et
absorbetur rationis iudicium. vbi nihil
virile. nihil altum/ nihil celeste/ mens que
tali se dederit passioni/ finitur meditari.
Quid igitur si senserit adolescens/ vel tuo
vel diuino munere vel alterius p̄monitio-
ne/ perpetuam huius furoris carentiam
conferre plurimum felicitati capescende/
ad quam conditus est homo. Nonne po-
terit consulto velle iugiter continere/ mor-
tificando tyrānicam huius moribūdi cor-
poris rabiem. ne reuocet aut retrahat aut
deturbet/ ad alta tendentem? ¶ Natura.
Ecce in modico suades continentiam si-
cut et felicitatem omnes homines debere
complecti. Sic perinde qualis poterit su-
perstes esse posteritas? ¶ Sophia Non
hec formidaueris. quia sicut non omniū
est heroicis esse id est diuinos/ et super cō-
munem hominū conditionem eleuatos/
ita nec taliter castos existere Propterea di-
cit magister noster et dominus. Qui po-
test capere capiat. Nō est omittere laus
libertatis/ non liberalium collaudatio stu-
diorum/ formidando ne serui remaneant
nulli/ ne preterea mechanicis nemo dedi-
tus inueniatur exercitijs. Rara sunt excel-
sa omnia. semper quoq̄ viliū aut medio-
criū/ maior erit numerus. suasiōne opti-
morum non extante. ¶ Natura. Atvero
difficilis. ne dicam impossibilis est hec he-
roica vel horrida castitas. ¶ Soph. Dif-
ficilis est fateor. sed tendit ad ardua vir-
tus. Difficilis. sed apud plurimos adole-
scentes et adolescentulas/ inuenta est. De-
niq̄ non ego sola cum meis/ sed tui/ virtu-
tem heroicam posuerunt. quasi supra ho-
minem. sicut in solitarijs bene composi-
tis. sicut econtrario deprimit sub homine
incomposita solitudo. Solitarius quip-
pe/ vel deus vel bestia. ¶ Natura Recolo
dicta meorum. Sed moderatus venero
rum vsus/ quin aptus sit ad virtutis et cō-
sequenter felicitatis adeptionem/ non pa-
lam cognosco. Nec intemperatum laudo
sed nec prorsus nullum approbare valeo
propter diuinam sui similis generationē
immo et propter vrgentem mei iuris ne-
cessitatem. Et quidem propterea. separo

semen a superfluo tertie digestionis . ego debitis in vasis illud condo . ego meatus ei conuenientes adapto . Deniq; mulcebrez indidi desiderabilem; supra modum delectationem . que continue stimulat . que si non effluendo sedetur ledit et molescat . aut aliquando mortificat . Hic est omnium comunis amor . vincens omnia de quo virgilius noster . Omne adeo genus in terris hominumq; ferarum . Equorumq; genus pecudes piceq; volucres . In furias ferrumq; ruunt amor omnibus vnus . ¶ **Sophia** . Declaraueris et aggrauaueris quantumlibet volueris . nunq; obtrinebis / vt impossibilis heroica castitas iure putetur apud homines strenue voluntatis quos equus amauit . non falsus iupiter . sed deus verus . et quos ardens euegit ad ethera virtus . quam virtutem / mei gratiam dicunt atq; charitatem . Falsus est quippe meorum vnus . vt sciu inquit quia non possum aliter esse continens nisi deus det . et hoc ipsum erat sapientia / scire cuius esset hoc donum / ad hunc dominum . ¶ **Natura** Quid mihi nunc de miraculis que solis innitit legibus meis? ¶ **Sophia** . Neq; sane leges tue diuinum seducunt auxilium . sine quo iuxta platonis tui verbum / nullum rite fundatur exordium . Nihilominus agam tecum proximus . dicam vnde fortassis tu stupeas tunc mirentur . ¶ **Natura** Expecto . ¶ **Sophia** . Facilius est apud hominem qui bona voluntate zelat castitatem / illam perpetuam q; interpolata sine vicio custodire . ¶ **Natura** Pape quid ais? ¶ **Sophia** Id qd audis Quod vt melius accipias / constituo duos homines / vnum vxoratum . alium celibem . continebit dico celebs facilius ab omni voluptatis illicite sensu delibato vel experientia . q; vxoratus vtetur moderate / sine quavis impudicie maculantis culpa . ¶ **Natura** Vellem certis id approbationibus confirmares . ¶ **Sophia** . Sumuntur rationes ex consideratione septuplici . et allicientis ablatione . et febrili similitudine . et pruritus curatione . et humoris desiccatione . et iocunda consuetudine . et virtutum associatione . ¶ **Natura** Holo moreris p singula . sed te ad pauca resolue . ¶ **Sophia** Fiet . ¶ **Difficultas** continendi / causatur ex imaginatiua virtute / presentante obiectum appetitui

tanq; delectabile . vel directe quia mulcet . vel indirecte . quia tristitias stimulantem aufert . Cuius rei signum est . q; imaginatione cessante super venereis actibus / cessat et eorum concupiscentia vel appetitus . Perspicuum fit hoc in irrationalibus quoniam tuncq; pronis ad luxuriam . sicut in equis tauris et canibus . Hoc expressit virgilius tuus in georgicis de custodia equorum . docens eos sepatim ab equabus alendos esse . et causam reddit cum experientia dicens . Cerpit enim vires paulatim vritq; videndo femina . ¶ **Natura** Hegari non potest sensu repugnante . ¶ **Sophia** . Leterz causatur imaginatio vel actuatur ex duobus . Unum est obiectum extrinsecus placibile . pceptum visu tactu vel auditu vel etiam olfactu . Hinc naso Fortis equus / visu semper adhinnit eque . Hinc magorum vnus apud athenas adeptus est modo nasi adiumento vel odoramento regnum . ait valerius . quoniam equum suum ex memoria odoris eque / mouit primus ad hinnitum . ¶ **Alterum** imaginationis excitatiuum . est humor seminalis querens exitum . Qui si negetur / stimulat vt vrina superabundans . vt vapor colericus et igneus . causatq; pruriginem circa partes alias . non minus circa genitales calida ventositas prurit irritat et vrit . ¶ **Natura** Voluit hoc et ingeniauit summus auctor meus . prouidens ne desiderium propagationis per generationem sui similis langnesceret . Nam vt comestio saluat indiuiduum / sic speciem / carnalis committio . ¶ **Sophia** Voluit fateor . sed ita voluit in hominibus / vt motum huiusmodi / ratio sibi data regeret . Quod et effecisset absq; omni difficultate rebellionis / si non suo primitus creatori ratio rebellasset . ¶ **Natura** . Transcendit hec assertio / limites meos de peccato tali . perge quo cepisti . ¶ **Sophia** Nemo dubitauerit qui coniugatus habeat obiectum principaliter et iugiter alliciens . quod est vxor sua / plus q; celebs habere cogatur . ¶ **Natura** Quis hoc negat? Sed presto simile est remedium . per vsum consortis legitimi . **Sophia** Presto est . sed an plus equo succendat inflammet et ardeat / inebriet et abducatur / viderint coniugati . Dicit enim satiricus . Quid enim venus anxia curat? Inguinis et capitis que sit distantia nescit

Quot inde deus altissime/ quot intemp
 tiarum fedissimarū z inconcessarum bul
 liant riuū. quot flagicia. quot contumelie.
 quas turpe nefasq; dicere/ sepius erum
 pant/ tu nosti omnium cognitor occulto
 rum? Celebs interea rebus honestis intrē
 dens ac intentus nocteq; dieq; poterit a
 uertere tales quales isti patiuntur inflam
 mationes. ¶ **Natura.** Lessant he passio
 nes dum expleantur. ¶ **Sophia.** Si ces
 sauerint ad momentum. protinus acro
 res irruunt. ¶ **Quia** libidinis vsus/ non
 satiat s; irritat/ moze febrilis ardoris. quē
 potus nutrit. auget et inflammat. ¶ **Sic**
 pruritus in corpore/ scalpendo dum mo
 ri videtur augetur. ¶ **Sic** fons lactis in
 nutrice/ sugendo continuatur. qui dimis
 sus arefcit. in alios versus humores z eri
 tus. ¶ **Natura.** Sic ingenium multis in
 rebus et modis. Sentio deniq; similem
 tibi de feminis humore argumentationez
 sumere velle. ¶ **Sophia.** Jure sentis. ac
 proinde cernis/ causas incontinentie pre
 cipuas/ longius a celibe fieri q̄ a coniu
 gato. que sunt obiectum alliciens exterius z
 semen interius ex abundantia stimulans
 et exitum querens. quod in celibe per su
 dozes aut aliter sine quauis impudicie
 culpa defluit erit aut euanescit. ¶ **Quid**
 q; consuetudo/ vim tuam habet o natura.
 Propterea cicero tuus bene cōsilit Opti
 ma inquit forma viuendi eligēda est. quā
 iocundam reddit consuetudo. Sunt qui
 veneras voluptates etiam licenter exhi
 bitas/ aspernarentur vt viles vt indignas
 vt nauisam spiritui dantes. quoniam gu
 stato spiritū desipit omnis caro. ait grego
 rius vnus meorum. Talis olim noster au
 gustinus. qui prius ambrosij statum bea
 tuz predicabat/ nisi q; celibatus suus one
 rosus sibi videbatur. At nesciebas inquit
 quales quantasq; suauitates sentiret ipe/
 bene olentis castitatis. sententia est si ver
 ba non teneo. ¶ **His** accedit virtutū alia
 rum comes ipsis caste viuentibus socie
 tas. que longe sunt a sollicitudine coniu
 gatorum/ curarum cessatio mordacium.
 celestis conuersatio. sobrietas. frugalitas.
 studium liberum/ colloquens cum toto se
 culo secum/ presens ego sophia in allocu
 tione tedij sui. Rursum habet super se iu
 gum christi suauē et leue/ putrescere faci
 ens iugum multiplex et ferreum mundi.

Non vlla sibi parturientium fastidia. non
 educatio contumacium sepe liberorum.
 Postremo. locum istum/ multi mei et tui/
 super oneribus coniugij/ copiosissime ve
 hementerq; prosecuti sunt. precipue no
 ster hieronymus. qui laudes nunc vidui
 tatis nunc virginitatis et aduersum Jo
 uinianum nuptias equantem celibatu.
 vbi quicquid ex historijs et sententijs ve
 terum cum sacris literis exhauriri potest/
 induxit. Duo fit. vt repetitione nostra (q̄
 niam habentur in promptu) non egeant
 nec te latent. ¶ **Natura.** Vallem laterent
 meq; omnesq;. presertim in hoc q; laudem
 virginitatis/ in improperium reprobatio
 nemq; vertit nuptiarum. Nec defuerunt
 qui tale quid ipsi. dum viueret oppone
 rent. ¶ **Sophia.** Opposuerunt. Sed re
 spondit coniugium sanctum et nuptias
 sanctas esse. d quibus hic dicendū nō est
 per singula. ¶ **Natura.** Si talis esset om
 nium celibum conditio/ qualem descripsi
 sti. Tolerabilem mihi nō nego fore quan
 dam ipsorum multitudinem. dum plures
 aliorum/ intenderent quantum sufficeret
 generationi filiorum. Atvero de mille vig
 ynum talem inuenies Amplius. quia lau
 dez fundas heroice castitatis et sine. quia
 preparat ad contemplationem altissime
 veritatis. quid de tot meis. de tot tuis ele
 uatissimis et doctissimis/ vsq; ad prophe
 tie spiritum viris. quos scimus vxores ha
 buisse? ¶ **Sophia.** Non tollimus omnē
 ab vxoratis cognitionem perspicuam ve
 ritatis/ illam specialiter que lucet in specu
 latiuo intellectu. qualem tui vel solam cu
 riosius inuestigant. Amantes veritatem
 magis vt lucentem. q̄ vt redarguentem et
 corrigentem mores peruersos. quos non
 ita deserere curauerunt. Propterea tradi
 ti sunt velut ingrati/ in reprobum sensum
 et obscuratum est insipiens cor eorum et
 in stultum finem deducti sunt. Datur al
 tera cognitio non declaratiua vel specula
 tiua et illustratiua vt precedens. sed in ex
 perimento consistens et affectu quam ne
 mo nouit nisi qui accipit. Et hec si datur
 vxoratis. profecto furdum vacant ab am
 plexibus. et rarissime fit. quia nec tunc cō
 fertur prophetie spiritus. neq; suauissim?
 odor ille/ sapientissimaq; iocunditas. quā
 ego sapientia confero scdm nomen meuz/
 quod plus sumitur a sapore qui est gusta

tio spiritus affectualis / q̄s a sapere quod respicit intellectum. Porro si pauci sunt celibes et electi et elenati perfectiq̄: multo rariores sunt. ceteris paribus. nuptiis dati qui sine contaminatione se custodiant. ¶ **Natura** Fones meā aduersus continentes querimoniam. dum continendi difficultatem causas. mecum quoq̄ sentis que dixi / vix vnum vel vnam de mille reperiri. ¶ **Sophia**. Imo verius debilito compescoq̄. dum castitatem in celibatu faciliorem trado. duz possibilem in omni etate secu gradu ordine (q̄uis difficilem) multis ipsam predico. Alioquin peccatum haberent. aut ad impossibile tenerentur. Viderint qui non credunt. si omnibus in cōmune non vxoratis detrahūt peruersa temerariq̄ diiudicatione proximorum etiam in matrimonio coniunctorum. quos & quas esse constat frequentem mutuo sepatos per tempus et per tempora & dimidium temporis. vel distantia locorum. vel impedimento morborum. aut religionis sacramento. Quos si continere dixeris eo tunc posse. cur non et celibes tāto spacio saltem / poterunt idem. imo proinus ex deductis. Eos vero si suspicatus fueris per incontinentiam superari / damnas omnes / teq̄ ipsam tuosq̄ domesticos parentes et alienos. Itaq̄ regrediendum est ad hanc veritatem q̄ sub rationis imperio / est sensualis appetitus. et carnalis executio. difficultate vel inclinatione nitate in contrarium non obstante. Ad q̄ astruenduz / valet responsio ipocratis fm aliquos vel fm alios socratis. quem dum visonomia inspecta diceret visonom^o coruptorem esse puerorum / discipulos volentes irruere in eum compescuit dicens. Sum. sed contineo. ¶ **Natura**. Dodeste ciuilitateq̄ persuades. Sed quid de multitudinedicis vxorum? ¶ **Sophia** Nolo putauerit aliquis multitudine vxorū (duz etiam legaliter multis fas esset vti) libidinis ignem / furorem fomitem tyrannidem excutere. sed crebrius in malum augere. Docet hoc spurcissima saracenorum secta / quos a fedissimo a te q̄ natura damnato masculorum concubitu / pluralitas vxorum non auertit. sed inuertit peruertit et subuertit. Quid insuper de romanis scripserit apostolus noster in epistole principio. quid ipsi poete sui cecinerunt. quid

historici narrauerunt / de muto hoc vicio / cognitum est. Quo palam fit. venereum furorem plus cedendo fugiendocq̄ vitari quā vtendo. Habet proinde castitas heroica / deum / finem. querens expeditum a mille sollicitudinibus animuz. quibus nequaquā caret coniugiū. Fit proximior deo: fit auxiliū sui capacior. Eam idcirco licet decet / et expedit amplecti. ¶ **Natura**. Cur non vitūtur corporali castratione / qui metalem eligunt seruare perpetuam? Tunc itaq̄ / nec ipsi peccarent concupiscendo feminas. nec eas in peccatum traherent. et a suspicionis macula de consortio mulierum / manerent immunes? ¶ **Sophia**: Vultum aliter sensit vnus de meis dicēs q̄ concupiscentia spadonis / deuirgina / uit adolescentulam virginem. Apud comicum insuper dicitur amatores esse mulierum maximi. verum nihil posse. Adeo verus est sermo magistri nostri / q̄ ex corde procedunt adulteria fornicationesq̄: torpeat quāuis corpus. Ceterum. nefas est auctoritate propria se castrando mutilare. sicut et se occidere. precipue dum non seruatur inde totum corpus sed debilitatur alteratur viciatur / vnde consequenter anima passiones morbidas subit. & in moribus terras. Neq̄ in hoc Origenis mei probatur exemplum vel zelus non scdm scientiam castitatis / se carne castrantis. ¶ **Natura**. Quid agat igi aduersus stimulos carnis integer corpore / si talia patiuntur mutilari? ¶ **Sophia**. Arbitrium in eis liberum cum timore dei / configet carnes eorum. sagittis gratie potentibus. cuz carbonibus virtutum defolatorijs. si querantur bona fide et toto corde / remedia furoris huius. que plurima sunt. et precipuum fuga inertis ocij. quod vidit qui ait. Dcia si tollas / periere cupidinis arcus / Asit sobrietas. familiaritas absit. ¶ **Natura**. Lerte. non meum est audire modo generationem cohibentia. cuius est incentiua procurare. Te transfer ad alia si qua susunt. que post aliquātulam si vis paffationem / prosequere.

Bequitur quartus

actus principalis istius dyalogi apologetici Sophie ipsius scilicet et nature. tractans de castitate diuinali rē.

¶ Quartus act' prin- cipalis.

Sophia.
 Naturae o natura soror pauſatū
 eſt: Natura Satis. Sophia Terminemus ergo quod
 ſuper eſt. Natura Termine-
 mus. expecto. Sophia Hactenus in
 actione ſuperiori triplici / verſata eſt ora-
 tio noſtra quaſi preparatoria pro quarto
 hoc (qui et vltimus eſt) actu potiffimū in-
 tentio. non ſupgreſſi ſunt termini capaci-
 tatis tue. Hunc in altiori ſupra nō contra-
 te regione colloceris oportet. vbi de xp̄ia-
 noſū morib' ac ritib' agendū eſt. qui non
 tua traditione ſed mea / per deum ⁊ ex deo /
 ſupnaturali ſunt reuelatione ſuſcepti.
 Natura Hoc tanto mihi facilius erit / q̄n-
 to cauſam vnā eſſe p̄ſtantiffimā optimā et
 ſupremā nō dubito. Eſt enī vox mea ap̄
 omnes talem eſſe quā appellant deum. de
 qua / poſt inquisitionē ſoleriffimā / dixiſſe
 fertur areſtoteles meus. Inueni te cauſam
 primā. fac me tibi placentē. Demum que
 gens tam efferā / que natio tam barbarā / q̄
 non aliqua religione teneat. At uero quiſ
 et qualis ſit verus cultus / per reuelationē
 ſpecialē aliter q̄ ex creaturis meis accept⁹
 fateor ſupra me eſt. nō (vt benedicis) con-
 tra me eſt. Sophia Da te interim mi-
 hi mee q̄ fidei. credens vt intelligas vnicū
 xp̄iane religionis verū eſſe cultum dei no-
 ſtri. Natura Credo. quatenus ad intel-
 ligentiā docendorū p te pateat via. So-
 phia Collocabim' ergo principiū docen-
 dorū / vbi dictorū finis fuit. Iſtā quip-
 pe legem eſſe diuinitatis vt ſupremū infe-
 riorū iungat principijs ſuperiorū / tradit il-
 le magnus olim tuus ariopagita dionyſi⁹
 quē p̄dicatio cū miraculis meū fecit et ex-
 tulit. Diximusō heroica caſtitate. quā
 non aduerſam tibi nec impoſſibilem mō-
 ſtrauimus. Natura Donſtraſti confi-
 teor. Sophia Coniungitur huic in aſcē-
 ſu caſtitas diuinalis. put moralē heroica
 ſibi ſternit caſtitatez. Natura Caſtitas
 hec diuinalis qualis eſt ⁊ quid ſupaddit /
 ediſſere. Sophia Rite petis. Et quidē
 ex finis cōſideratione cognoſces. Nam
 moralis caſtitas / habet proximum finem
 ſe cōtinere ſm dictamen recte rationis per
 te naturam / hominibus indite. ¶ Aſt be-

roica tendit altius / in primā cauſam ſere-
 uoluens et exaltans. ¶ Diuinalis vero ſi-
 nem attingit eundē qui deus eſt. ſed emi-
 nentiori modo. propter tria p̄cipue. Pri-
 mo quia voto firmatur. Secūdo quia ſi-
 de ſpe caritateq; dedicatur xp̄o. qui ſimul
 in vnum deus et homo eſt. domin⁹ et pro-
 ximus. frater amicus et ſponſus. Tertio
 quia ſacroſactis myſterijs hec caſtitas ap-
 plicatur. Propter hec tria plurimum di-
 ſtat hec caſtitas a caſtitate idolatrarum.
 Fuerunt quippe virgines inter eos demo-
 nijs vt veſte et palladi et telluri non deo
 ſacrata imo execrate. ſic et apud diaboli-
 cos manicheos. ¶ Porro. moralis caſti-
 tas eſt velut incipientium et purgandorū.
 Heroica velut perficiendorū et il-
 luminandorū. Diuinalis tertia tanq; perfectorum
 in eterna beatitudine conſu-
 mandorū. Talis eſſe debet caſtitas ec-
 cleſiaſticorū p̄ſertim ſacerdotum ⁊ ma-
 xime prelatorum. Natura. Debet eſſe
 dicis. ſ; an ſit / tu videris. o ſophia. So-
 phia. Non dum agimus de caſtis. ſed de
 caſtitate. quam abſolute conſideratam / p-
 ſonalis abusus non ſordidat aut violat /
 ſed effugat. quē admodum te naturam vi-
 cia quantumlibet enormia qualia nomi-
 nantur fieri contra te. nō te polluūt. quin
 digna iugi veneratione ſubiſtias. Con-
 uenio te nuncigitur / an preſuppoſita ſi-
 de laudabilis tibi ſit huiusmodi caſtitas
 diuinalis. Quid differis? Quid miſitas?
 Si caſtitem heroicam / conuincit aper-
 tiſſima ratio te laudandā ⁊ concedere. quo
 pacto ſuper eſſet aliqua dubietas de pre-
 conio caſtitalis diuinalis qualis deſcri-
 pra eſt / vota deo. dicata cristo. dedita cul-
 tui ſacro? Natura. Vincor veris. nec ef-
 fugium video. ſi non ad abusus culpā-
 dos querelam meam receperis. Sophia.
 Abusus ego non minus q̄ tu cul-
 po. criminor. abominor. damno. Verum
 tamen dic quales reperis intolerabiles in-
 caſtitem profeſſis exorbitationes. Sūt
 quippe nonnulla q̄uis vicioſa. locis tem-
 poribusq; et perſonis / toleranda. Alio q̄n
 tollantur omnia bona tam tua q̄ mea ne-
 ceſſe eſt. Quoniam nulla ſunt / quibus nō
 contingat abuti. Cognofcit deus figmen-
 tum humanum. ſcit homines circunda-
 tos infirmitate. a ſummo vſq; deoſum.
 Ideo propiciabilis eſt ſuper malicia.

Natura. Jure mihi tibiq̄ displicibilis esse debet tanta multiplicatio indignorum. tanta frequentatio prevaricationis votorum. tanta contaminatio sacrorū. mearūq̄ legum horrenda peruersio. maxime cum videas ipsa/tot scelera/flagicia/iniq̄tates/peccata/delicta/abominatōnes/q̄s vel nominare vel etiam cogitare/turpe est in meum reuerti propaginis debite preiudicium. Hinc regiones vacue derelinquuntur absq̄ habitatore. Hinc cultus tuus iste xpianorum/pene deperditur/multiplicatis per generationē hostibus suis/ethnicis et saracenis. **S**ubinde quid obesset noue legi tue plusq̄ veteri similiter tue. si honestissimo matrimonij sacramento/ministri religionis yterentur. Nūquid sapientior aut sanctior q̄ olim effectus est deus. Fuerit ipse xpus virgo. fuerit natus de virgine. virginali desponsata viro. fuerit prefiguratus in virginitate hieremie et helie. Suaserit ipse virginitatem paucis q̄ capere possent idoneis. Unde queso preceptum ortum est/ vt non solum iam sit castitatis consilium et hoc sine delicto iuuenilium personarū et adolescentularū imo puerorum puellarūq̄ sub velo religionis quorum quarūq̄ mille furores aut similia esse dicit Oratius. Quid d̄ proiectionibus. quos incontinentes fuisse prius/ambigit nemo. nec forte posterius continentes sperat vllus? Vincit indignitas rei/meam certe conquestionē. que longe plus operibus se loquitur. se clamat et prodit: q̄ meis posset vocibus/ nisi sponte quis obsurdescat. **S**ophia Si tam acerba fers animositate facinora vouentū castitatem. Respice queso respice trabes ingētes defectū in oculis/atq̄ colluuiōnes fedissimas in omnibz membris generatio ni vacantium. **S**ed quia non apte probuz probro diluitur. ad id respondeo qd̄ queris amarius An sapientior fuerit christus filius in noua q̄ pater in veteri lege? Eadem crede mihi/ prius eadem fuit sapientia que ad pfectum duxit impfectum puericiā ad pfectionis etatem. timorez ad amorē et spiritus libertatem. **P**orro cur non inspicias in sacerdotibz veteris legis/ quāta super alios sanctitatis/quāta castitatis imponebas arratio? Uporem nō nisi virginē. non nisi semel et vnicam. non repudiatam. non sordidā/ fas erat accipere.

Vacabant ab vxorum quolibet amplexu tempore vicis sue/sub mortis interminatione. Si moriebatur vxor in adolescentia/continēdi necessitas incūbebat. **E**t quoniā assidue nostri sacerdotes sacris occupantur mysterijs. quid diuinius/ q̄ vt continua polleant castitate? Vacant legi dei/quam ab eorū populus ore requirit. Hec autē lex sicut immaculata est/immaculatum speculatores doctoresq̄ vult. **Q**uod si grecorum xpianorū opponitur coniugium. Fortassis ideo priuati sunt illa qua p̄diti fuerant legis peritia/et in varios iam supra modum corruerunt errores/dissonos romane vereq̄ pietati. Quid q̄ apud eos vigent adhuc calogeri monachi celibes sub regula magni patris basilij quos fere solos de clero/populus habet in precio? Huc accedat q̄ ministri gratie reuelate/siunt per electionē/non hereditariāz vt olim successionem. Debent insuper liberiorēs q̄ olim/a seculari seruitute viuere. Debent rursus in re familiari minus esse solliciti. deditiq̄ minus auaricie seu rapine/thesaurizare volenti pro filijs et filiabus instar iude. quinimo pro nepotulis. quos vnus e pontificibus datos a demonio loco filiorum/quos deus subtraxerat ab ecclesiasticis. querulus loquebatur. **A**ntē de queso quē ad modum bectria/que sunt electio. libertas. vacatio. fundant rationabilitatem celibatus perpetui sacerdotum. Juncto q̄ nullus ad votūz sicut nec ad sacerdotium cogitur. nullus ante discretionis annos dum est arbiter sui. nullus qui non auxiliante dño sine quo nihil facere possumus votū suū possit implere. Tātūmodo volūtas bona assit cū gratia. nec ei desit vel ober sit/arbitrium. Qd̄ si cadant aliqui/presto est per p̄nāz subleuator de? **D**eniq̄ o natura ne gloriaris adeo magnificans multitudinem hominū. quoniā melior est vnus timens deum/q̄ mille filij impij Maxime si timor sit conuictus anime continēti. cuius non est condigna ponderatio. que diligens mundiciāz propter gratiam labiorum habet amicum regem deum. Adde q̄ virginitas implet celum/secunditas carnalis/mundū. **D**eniq̄ tuus Aristoteles policias instituens/notauit moderatam debere esse puerorum multitudinem. Quod a nōnullis accipitur/quasi necandi sint superflui.

z

z

De celibatu ecclesiasticorū

Quod practicasse grecos/comicus aliqui insinuat. Verum rectius intelligatur/ vt sit hominū pars/generationi nō intenta/vacans altioribz. **S**oluitur p̄ inde quod tua oppositio de virginitate. q̄ nō mediū tenet sed extremū. Tenet vtiqz mediū quo ad nos. qm̄ obstinet quādo optz et quātū oportet. z vbi oportet. oīm circūstantiaz qualitate pensata. put sapiēs iudicabit. **Q**uāobrem parce ire tue soroz natura. solerter aiaduertes. q̄ p̄ celibatuz/ salubriter p̄uisum est statui ecclesiasticoz/ de beneficis viuentiū. Quibz si darentur vxores/ si liberi nascerent/ quis post eorū mortē suas pasceret vxores z filios? Non successor in beneficio/ qd̄ sibi vix sufficit. Nō alius si nō casualiter. Et ita medicitate vilescerēt vel inedia fameqz pirēt. Attēto z hoc q̄ sacerdotes multi/ sibi soli vix vivere satis habēt. quid si familiā addideris sup̄tuosaz? **N**atura Parca ire o sophia. Vis igit vt siccis oculis. duro corde. visceribz cōgelatis. sine cōpassione. sine pietate p̄iereā silentio. tuaz mearū p̄ huaricatio/ nes legū mltiplicatas sup̄ numerz. **S**ophia Nolo equidē. Sz pari federe tu mecum p̄uisionē implores accōmodā. **N**atura Quem inueniā misera cōsolatozem? Quis tātis feret opem malis? Cur creata sum videre tāta mala mee sublimis creaturaz? Que nūc cladibz z pestilentijs infecta depit. nunc bellis horridis attrita corrui. nūc per nō vsū vel abusū virtutis generatur/ p̄fus naturalissime diuineqz et p̄fecte/ quasi sterilitate consumit z arefcit? **S**ophia Desup est puidus sup̄ omnia deus/ cōmunis mihi tibiqz pater creator z rector. Sperandū de sua misericordia. cuius copie nō est numerus. petendū est ei? subsidiū. querendū. pulsandū. **D**eniqz p̄cipes populoz dum erūt cōgregati cū principe summo/ vicario dei abrahaz/ cōmonēdi erunt orandi cōtestandi/ ferre p̄sidiū rebus lapsis/ hominū defectus reficere. deformata reformare. nominatim circa tot propaginis obstacula. non afferentia deo gloriā. nō ecclesiastice religioni de corē. p̄pter tria que tue miscuisti querimonia. Quorum vnū est. nimia vouentiū maxime adolescentiū/ multiplicatio. Alteruz celeberrima vtorum sine fructu legitime prolis/ effraccio. Tertiu z cōraminatio sacrorum. tueqz cōstitutionis abominanda

subuersio. **N**atura Cur non adijcis tollendum esse votum a sacerdotio. cum non sit ei diuina z essentiali vel inseparabili societate connextum. quicquid sit de monachis? **S**ophia D. quasi steter in non vouendo tota reformatio. quasi non peccent vxorati. Sed nec refert magnopere/ si votum nequaquā sit annexū essentialiter sacerdotio/ postq̄ ita cōiunctum sibi est. vt omnis illud suscipiens/ nedum voueat. sed votum etiam solēniser. matrimonii dirimens iam contractū/ non minus q̄ in monachis. Sed nec plus habet dispensabilitatis vnum q̄ alterum. nisi q̄ facta monacho dispensatione/ desinit esse monachus. quoniā status importat tria vota d̄ sui ratione. Sacerdoti vero cōcessa dispensatione voti/ sacerdos tamen manet. **A**t vero hic non versatur reformatio principalis. sed per alia media. qualia nūc et hic aperire/ non est consilium. **D**oc dicimus. q̄ de duobus malis/ minus est incōtinentes tolerare sacerdotes/ q̄ nullos habere. Sicut abutimur bonis dei/ sic vitur ipse malis nostris ad electorum salutem. nominatim in sacramentorum ministratione. quod olim figuratum est in pastu helye per coruos. in quibus peccatorum nigredo figuratur. **N**on expectet aliquis q̄ area dominice ministrationis/ tanta possit sollicitate purgari/ quin plures sint palee vici forū vt luxuriosozū. inter quos latent z fouentur tanq̄ grana purissima/ cultores castitatis. **Q**uis scit si plures nunc ecclesiastici custodiant in celibatu castitatem illibatam/ q̄ si iuncti cōiugio/ maritalem integre conseruassent? **Q**uis nesciat in multis et de multis de siderabilibus/ facilius esse totaliter abstinere q̄ vsū moderari? Vidit hoc epicurus assertor voluptatis. qui teste seneca dicit. Vis diues fieri. Non diuitijs adijcendum sed cupiditatibus detrahendū. Similiter in omnibus eiusmodi. Vis voluptuose viuere/ non voluptatibus adijcendum sed cupiditatibus z concupiscentijs detrahendum. adeo vel diuitem vel voluptuosum fieri non in exterioribus situm est sed intra nos. **Q**uid q̄ non humana p̄sumptione regit ecclesia sed sp̄ssancti directione pur omnia temp̄ hnt? Fuit ecclesia primitus sine dotatione temporalium. qualiter postmodū per Siluestrium

et alios sanctissimos / spūsanct⁹ large de-
dit. Sic aliquādo p coniugatos regebat
ecclia. vt in antiqua lege. nūc p celibes in
noua. ¶ Concludim⁹ tandē nos interea
cōtētos esse debere remedioꝝ postulatio-
ne. qualia qualiterq; tetigim⁹. vt tranquil-
le concorditerq; maneamus sorozio neru-
iuncte/natura cum sophia. ¶ Natura fiat
precor ita. ¶ Finit.

Carmen cōtra pul-

critudinē corporis quomodo sepe ē occa-
sio ruine in anima.

PUlcer aleri. decor tuus vigeat
Blorius vt tibi sis. Tamen audi.
Te speciosa ligant velut auri
Vincula. retibus et nimis artis
Stringeris / implicitus magis / ex quo
Roboris est vegeti caro candens /
Passio liberior vigeat omnis.
Subiuga fit ratio. iacet excors.
Te fleo. nam tua fors miserāda. ¶ Finit.

Opusculū eiusdeꝝ

contra impugnātes ordinē Carthusien-
quomō pauca in eis reperiant miracula.
quasi exinde viliores censendi sunt.

Miracula cōmuniter fiunt ad
probandā sanctitatē illi⁹ qui
ea facit / de qua dubitat. Vel
fiunt ad cōfirmandā z cōuin-
cendam infidelitatē alicuius
vel aliquoz. Ubi autē per scripturam sa-
cram vel euidentiaz / constat de sanctitate
talis persone / raro fiunt p illum miracula
quia iam habet aliquod genus probatio-
nis sue sanctitatis. ¶ Sic et iuriste dicūt
q; vbi vno modo legitime constat de intē-
tione partis / non requiritur vel exigitur.
imo esset supflūū aliud genus pbationis
ca. i. extra de probati. ¶ Et ideo martyres
de quozuz sanctitate nullus dubitat / raro
fecerunt miracula respectu alioꝝ. specia-
liter in vita. Confessores vero plura. in vi-
ta et in morte. ¶ Ex quo dubio antiqui⁹
confessores vsq; ad Siluestrum papam
publice non colebantur vt sancti. nec ali-
quis in canone misse est positus. cum ta-
men virgines. immo z corrupte mulieres
sed tamen martyres / ibi sint posite. sicut p
petua et felicitas. ¶ Inter ipsos confesso-
res sanctos / hec fuit differentia. ¶ Nam
qui scripserunt multa ad fidei illumina-

tionem / et magna scientia et doctrina pol-
lebant / paucoꝝ aut quasi nulla fecerunt
miracula. precipue in vita. quia habebāt
probationē sanctitatis / in eminentia do-
ctrine. Sic augustin⁹ gregori⁹ et similes.
Unde cum in canonifatione sancti Tho-
me de aquino opponeret / q; nō fecerat mi-
racula in vita / vel non multa. dictum fuit
per papam / nō esse curandū. Nam tot mi-
racula fecit quot questiones determina-
uit. ¶ Alia quoq; inter confessores diffe-
rentia fuit. Nam aliqui vixerunt in here-
mo in asperitate vite p seuerates in pugna
contra vitia z temptationes. elongati a cō-
uersatione hominuz vsq; ad mortem. Hi
quia oderunt patrē et matrē. possessiones
z c. et secuti sunt xpm. portantes crucem p
abnegationē sui et suozum iuxta euange-
lium / sufficit eis pro sanctitatis testimo-
nio verbū xpi. Sic z paulus primus he-
remita (respectu cuius Anthonius clama-
uit se solū monachi gerere nomen) nulluz
legitur fecisse miraculū. Coruus autē por-
tabat sibi quotidie panem p diuinā dispē-
sationem. sicut z Helie. ¶ Et ne in tam la-
ta materia diu immorer. tam martyres q;
confessores. viri z mulieres / fecerunt et fa-
ciunt miracula / multas ob causas. vt scili-
cet predicatio eozū et nomen Ihu xpi in
quo tm̄ est salus / efficac probaretur. Sic
petrus claudū et per illū octo milia iudeo-
rum sanauit. illos in anima. istos in cor-
pore z anima. Sic z ceteri apli nō ad oñ-
sionem sue sanctitatis. sed ad exaltationē
nominis xpi. ¶ Aliquādo ne predicatio
propter ministros contēnatur. eo q; inter
homines cōmuniter viuunt. sanctitatisq;
alia testimonia nō habent / ex doctrinarū
excellencia. sicut Nicolaus. martinus. cete-
riq; pastores sancti. in populo conuersan-
tes. ¶ Aliquādo ad cōfirmationē xpiano-
rum nōdum plene in fide fixoz. quia de fa-
cili abscederēt. vel saltem in fide errarent.
¶ Aliquādo in certis mundi partib; ma-
iora z plura fiebant miracula. Tum ppter
loci vel hominū qualitatē. qz ceteris paga-
nis et infidelib; erant p̄inqui. z sic p cōse-
quens difficult⁹ inducēdi ad fidem z pro-
cliuiores ad recessuz. aut qz ex paganis p-
pagati z sic paternas s̄uetudines difficil-
lime reliquissent / nisi crebris signis robo-
rati essent. vel ppter eozuz stoliditatē et ru-
ditatem. tam in morib; q; ingenijs ac sen-